

Wendelstvisan

Nr 59

Wendelas Vänner

Oktober 2017

”En idyll på ytan”

Birgitta Holm om Helga Henschen

Essä: Hur många smockor tål journalistiken?

Högervindar och Helga

"DET BLÅSER EN så otäck höger-vind idag" säger maken till hustrun Gullan på Helga Henschens politiska karikatyr från 1973. Vad skulle Helga ha sagt idag? I detta nummer av WendelAvisan ges ett väldokumenterat underlag för att fundera över vilka politiska vindar som blåser nu. Läs journalisten Annika Hamruds initierade essä om hur samhällsklimatet radikalt har förändrats sedan Sverigedemokraternas intåg i riksdagen 2010. Och kom och lyssna på henne den 14 januari (se programsidan)!

Helga Henschen är konstnären vars "gröna dröm blev röd" i femtioårsåldern, nästan som en frälsningsupplevelse. Politiskt blev hon tydlig, men konstnärligt skyggade hon för att gå in i det hotfulla och komplicerade. Det menar littera-

Av Ami Lönnroth
Journalist och författare
Ordförande Wendelas Vänner

turprofessorn Birgitta Holm som i sin biografi över konstnären gör en spännande djuppsykologisk analys där Södertäljeskulpturen Dafne spelar en viktig roll. Läs intervjun på sid 8 och välkommen att lyssna på Birgitta Holm den 3 december i Wendelahuset!

I höst har vi inlett ett samarbete med Oktoberteatern som vi är mycket glada över. Vi har hållit författarträffar med Jan Lewenhagen och Stig Fredrikson på Oktober-teaterns scen och den 5 november får våra medlemmar specialpris på entrén till Elises salong där Agneta Pleijel är inbjuden gäst. Hon kommer att samtala med mig om sin uppmärksammade självbiografi, "Doften av en man".

Snart står Wendela Hebbes hus nymålat och renoverat, arbetet har pågått under hösten. Välkommen tillbaka till huset och höstens återstående två program och vårens fem författarträffar med idel spännande skrivande kvinnliga journalister!

Bild: Birger Svanteson
Teckning: Helga Henschen

INNEHÅLL WENDELAVISAN NR 59 HÖSTEN 2017

Hur många smockor tål journalistiken? Essä av Annika Hamrud.....	3
De svarta skatorna vaktar på Dafne. Intervju med Birgitta Holm	8
Hampe Faustmans grav utnämnd till kulturgrav	13
Wendelapriset 2017: Varm prisceremoni	14
Förälskelse, förnedring, underordning	15
Kerstin Holmerin till minne.....	16
Blandat	18
Program november 2017-maj 2018.....	20

WendelAvisan

REDAKTION Per Eric Mattsson,
Ami Lönnroth och Annika Hamrud
GRAFISK FORM OCH OMSLAGSBILD
Maria Holmerin Nord, Formula Fri HB
TRYCK Kringel-Offset, Södertälje

MEDLEMSKAP I WENDELAS VÄNNER

Årsbetalande medlem 150 kr
Familjemedlem på samma adress
75 kr alt hel familj 225 kr
Ständigt medlemskap 1 800 kr
PG 98 59 20-8 **BG** 362-0879
SWISH 1230068593

HEMSIDA OCH BLOGG

www.wendela.se
E-POST info@wendela.se
BUTIK Öppettider samma som restaurangen

WENDELA HEBBES HUS

Vettersgatan 4, 151 71 Södertälje

POSTADRESS

c/o Lönnroth Mattsson
Badhusgatan 8C, 151 73 Södertälje

WENDELA HEBBES RESTAURANG AB

Antoinette Mezher
08-550 866 75
Bankgiro 5147-0342
www.hebbevillan.se

WENDELAS VÄNNERS STYRELSE

Ordförande:
Ami Lönnroth, 070-324 95 14
Vice ordförande:
Birger Svanteson, 073-692 48 65
Ledamöter:
Karin Bergstedt, 08-550 60 974
Ann Björnander, 073-516 21 01
Helena Lundström Cronholm,
070-952 54 70
Annika Hamrud, annika.hamrud@gmail.com
Per Eric Mattsson, 070-661 22 21
Ester Rudolfsson Mattsson,
070-551 94 79

Hedersordförande:

Inga Lewenhaupt, 08-20 15 07

Hedersledamot:

Signe Andersson, 08-550 139 87

Hur många smockor tål journalistiken?

USA:s president hatar medierna och kallar dem ”det amerikanska folkets fiende”. Här hemma vill Sverigedemokraterna stoppa svenska medier och kallar journalister för ”folkförrädare”. Medierna är under en enorm attack och vet inte hur de ska försvara sig, anser Annika Hamrud i den här essän.

Av Annika Hamrud
Journalist och författare
Styrelseledamot Wendelas Vänner

DET VAR 2010 som jag upptäckte att Sverige höll på att förändras. Jag bodde i Stockholm och konsumerade också nyheter främst från Stockholm. Visserligen läste jag också Niklas Orrenius i Sydsvenskan – ibland – men det kändes ändå inte som att historierna om Sverigedemokraterna i Skåne riktigt angick oss häruppe i huvudstadsregionen. Ändå var det Niklas Orrenius som fick mig att inse vad som höll på att hända. Att vi skulle få ett högerpopulistiskt nationalistiskt parti i riksdagen till hösten – och att Sverige inte var berett på det.

Jag hade länge intresserat mig för det som hos statsvetarna kallas populism. Tidigt 80-tal skrev jag min B-uppsats om populism. Den handlade mest om Norge och Danmark eftersom Sverige då inte hade någon motsvarighet till Fremskridtspartiet och Fremskrittspartiet som kom in i respektive Folketinget och Stortinget 1973.

Men sen poppade Ny Demokrati upp som gubben-i-lådan och vi fick ett nytt parti i riksdagen som ville släppa spriten fri och förenkla byråkratin; 1991 fick de två ”glada gamängerna” Bert Karlsson och Ian Wachtmeister sex procent i riksdagsvalet. Sverigedemokraterna fanns de också men de tillhörde vitmaktrörelsen, ingen såg dem då som ett högerpopulistiskt parti utan de var helt enkelt nazister med kängor, bomberjackor och rakade skallar. Populism innebar dessutom på den tiden främst att inte gilla systembolaget och höga skatter.

Men jag minns också när Bert Karlsson spred en konspirationsteori som han hade plockat upp från högerextremisterna om att medierna hade kommit överens om att inte skriva om negativa konsekvenser av invandringen. Ett avtal påstås i den teorin ha skrivits under av journalister, vid ett möte på Grand i Saltsjöbaden 1987. Det

påhittade avtalet kallas för Lilla Saltsjöbadsavtalet och det är en konspiration som i högsta grad fortfarande lever.

Det tog inte lång tid innan Ny Demokrati blev ett parti som liksom de flesta populistpartier var fientligt ställt till invandring. Det var krig i Europa – Jugoslavien föll samman och många flyktingar kom hit från Bosnien. Motståndet blev hätskt, debatten hård, flyktingförläggningar sattes i brand och populisterna fick luft under vingarna.

MEN INGET AV det som skedde på 90-talet fick mig att tänka att Sverige – och för den delen också Europa och Nordamerika – skulle ändras så extremt mycket. Den liberala demokratin var så väl förankrad att jag tänkte mig en framtid där striderna handlade om huruvida mittenpartierna skulle stödja sossarna eller moderaterna, ekonomin skulle gå upp och ner men tekniken skulle bara gå upp och göra våra liv så mycket enklare, mer jämlika och demokratiska. När vi kom in på 2000-talet såg jag fram emot ett liv där internet var tillgängligt för alla. Jag oroade mig förstås över journalistikens betalningsmodell med annonser som betalar för tryck och distribution av en papperstidning. Men jag var övertygad om att det skulle lösa sig.

Det var alltså Niklas Orrenius som fick mig att reagera. Jag skulle skriva om hans bok ”Jag är inte rabiati. Jag äter pizza.” som är en samling av hans reportage om Sverigedemokraterna. Jag jobbade på Dagens Nyheter och ringde upp honom för att få de där citaten man alltid behöver för en nyhetsartikel. Såna citat som Niklas Orrenius inte gillar. Han vill träffa människor och lära känna dem. Inte slå en pling för att få en enradare.

Sen började jag läsa sajten Politiskt inkorrekt och Sverigedemokraternas ungdoms forum för diskussion och

Bilder: Frankie Fouganthin (CC BY-SA 3.0), Wikimedia och Caleb Zahnd från Flickr (CC BY 2.0)

jag såg att vi höll på att få en parallell medievärld. Jag upptäckte en värld där vi i det som kallades "gammelmedia" sågs som en del av eliten, medan de som skrev där företrädde folket. En värld där det satt ansiktslösa människor och knattrade ut hat i kommentarsfälten – i det oändliga.

POPULISM ÄR INTE alltid fel. Det är begripligt att Kristdemokraterna vill vara "verklighetens folk" och Stefan Löfven vill åka ut och träffa väljare runt om i landet i stället för att träffa "eliten" (hans eget ord) i Almedalen. Men populisterna ser sig som företrädare för folket mot eliten, hela tiden. Högerpopulister är ofta också nationalister och de klumpar ihop alla politiska företrädare med kunskapsförmedlare och alla som arbetar med faktainsamling – riksdagspartier, medier, bibliotek, forskning, kulturinstitutioner, statliga verk, kommunpolitiker och kommuntjänstemän, och inte minst fristående intellektuella – med makten och kallar alltihop för ELITEN. Själva företrädare för folket. Och eliten ser de som folkförrädare.

En kort tid efter att min artikel om Orrenius bok publicerats sade jag upp mig från Dagens Nyheter. Det var inte roligt längre. Neddragningarna syntes oändliga, kvalitetssatsningarna obefintliga, och viljan att berätta för läsarna vad som var på gång i samhället fanns inte. Jag hade frågat redaktionschefen om hur Dagens Nyheter planerade att bevaka Sverigedemokraterna – som enligt alla opinionsinstitut skulle komma in i riksdagen till hösten – och fått svaret att tidningen inte planerade att bevaka dem. Det skulle kunna gynna dem löd förklaringen.

Den sommaren träffade jag Niklas Orrenius vid flera tillfällen. Jag och min fru följde Sverigedemokraterna hela sommaren och träffade alla de 20 toppnamnen på riksdagslistan personligen. Det blev en reportage-

bok som kom ut på hösten. Ibland var Niklas på samma möten som vi. Sen var det inte många fler journalister. Sverigedemokraterna var inte intressanta för medierna.

Jag tänkte att många medier tappat bort sig i den ekonomiska krisen. Uppgiften att berätta vad som sker i samhället glömdes bort. Kanske på grund av mediekrisen. Kanske för att det var för svårt. Kanske för att man var rädd att gynna rasisterna. Jag mötte inga kvällstidningsjournalister under det halvår jag följde Sverigedemokraterna. Jag mötte ett TV-team som skulle göra en dokumentär som skulle sändas efter valet. Jag mötte en specialintresserad radio-reporter – Pontus Mattson – och en reporter från tidningen Filter som skulle skriva om att det var krångligt att han hade samma namn som den dåvarande pressansvarige politikern Erik Almqvist.

DET FANNS HELT enkelt inte så många journalister som ville, eller fick chansen av sin arbetsgivare, ta reda på vad som höll på att hända. Åren som följde blev journalistiken allt sämre. Neddragningarna drabbade nyhetsjournalistiken och reportagen mycket hårt. Det startades klicksajter med löjligheter som inte hade något journalistiskt innehåll. Det tycktes mycket men sällan tog man reda på något. Det fanns en feghet och i stället för att berätta om vad som pågick var det många som duckade. Detta samtidigt som internet och sociala medier exploderade. Alla var nu journalister. Och alla hade en åsikt.

Journalistiken har repat sig sedan dess, Wendelaprisets jury har många goda exempel på välgjorda socialreportage att välja mellan nu, reportage som berättar om det aktuella, som årets pristagares reportage om flyktingarna som tagit sig hela vägen till Sverige från Mellanöstern och Afrika. Reportage som berör. Långa

reportage med närvaro och kunskap där man såväl gör avslöjanden som berättar om vad som sker i vårt land och i världen.

Medierna har de senaste åren gjort många stora och för demokratin viktiga avslöjanden. Tänk Romregistret, Riksrevisionen, Kommunal, TeliaSonera, Karolinska institutet och Transportstyrelsen. Det är uppenbart att nyfikenheten har kommit tillbaka och får utrymme.

ÄVEN DETTA decennium har krig lett till flyktingströmmar som har lett till ett ökat hat, mot flyktingarna och i samhället i stort. Populisterna har fått vind under vingarna. Mediehatet har växt i hela Europa där politiska krafter exploaterar människors rädsla för förändring. I Ungern och Polen har lagar som begränsar mediernas frihet införts. Det är länder som ses som förebilder för Sverigedemokraterna – som enligt opinionsmätningarna är tredje största parti.

Jag förutsåg inte att Donald Trump skulle väljas till president i världens mäktigaste land USA 2016. Han gick till val på att hata eliten. Jag tror den utvecklingen var alltför svår att tänka sig. Har vi ens förstått det ännu? Är det ens tänkbart att USA har en president som ljugar, som hotar Nordkorea och som hatar medier. Samtidigt: Är det tänkbart att USA:s medier är så fokuserade på vad presidenten twittrar om att de inte bevakar orkankatastrofen på Puerto Rico eftersom Trump twittrar om amerikanska fotbollsspelare som inte står upp under nationalsången? Det är inte tänkbart. Men ändå är det så verkligheten ser ut.

Under Donald Trumps kampanjmöten gick det så långt som att supportrar skanderade "Lügenpresse" – ett begrepp som dryper av antisemitism och som implicerar hat av medier och av alla som är motståndare till "folkets vilja". Begreppet

”Lügenpresse” var en viktig komponent i nazisternas propagandaminister Joseph Goebbels retorik.

När Trump blev president fortsatte han att hata medierna. Redan efter någon månad på sin post kallade han medierna för ”Det amerikanska folkets fiende”.

VI HAR HÖRT det i Sverige också. Även om det inte lett till samma uppmärksamhet. Riksdagsledamoten, före detta stabschefen och Jimmie Åkessons högra hand Linus Bylund har twittrat att ”Journalisterna är och förblir denna nations fiender”. Hans kollega Kent Ekeröth har skrattande på twitter sagt att det bara är en tidsfråga tills de stoppar svenska medier. Han har också sagt att svenska medier ska ”bytas ut”.

Det tog Sverige några år att förstå att Sverigedemokraterna intagit scenen. Nu kan svenska medier inte prata om annat. Amerikanska medier skrattade Trump ända in i Vita huset. Och nu kan amerikanska medier inte prata om annat än vad han gör.

Det här är vad som har hänt. Det här är vad som händer. Medierna

är under en enorm attack. Eliten är under en enorm attack.

Några hoppar av. Det blir allt fler som hoppar av. Journalisten Anders Mildner förklarar det så: ”Det är lockande för en del att överge eliten och ansluta sig till folket. De vill också kunna säga: – Ni där uppe lurar oss!”

Avhopparna lämnar som om eliten vore en sekt. De kan vara ledarskribenter, opinionsbildare, politiker och författare. Avhoppet sker ofta med stora åthävor och vi får höra om hur de tidigare levt i en lögn, i en åsiktskorridor som kvävde dem. De blir radikaliserade av internetkrigarna som säger till dem att de måste höja rösten – de får genast gensvar när de säger att de tillhör folket och inte eliten. De får ännu mer uppmärksamhet från fotfolket och så rullar det på.

Avhopparna får uppmärksamhet från båda håll. När de förlorar sina fasta krönikerplatser i tidningarna plockar TV-kanalerna upp dem. TV vill ha enkla debatter med motpoler som går i direkt konfrontation. SVT Debatt-stilen har spritt sig även till nyhetsprogrammen dit man allt ofta-

re bjuds in för att man tycker något, inte för att man kan något. För att man tror att nyheten blir objektiv om två motpoler får tycka olika. För att man även i nyhetsprogrammen vill ha show (även om man aldrig skulle erkänna det). Avhopparna är redan kända, de vet hur man för sig och de älskar uppmärksamhet. De får en stående inbjudan.

ALLA BEFINNER SIG samtidigt på sociala medier där man ömsom tycker själv, ömsom delar andras åsikter. Nyhetsartiklarna och reportagen har svårare att bli delade. Här är det tyckandet som gäller. Inte journalistik som bygger på att man tagit reda på något, hittat en ny vinkel, upptäckt något nytt. Nej det är tyckandet, främst av kulturjournalister, som delas på facebook av kulturjournalisternas kompisar. Det är krönikor som fortsätter facebookdiskussionerna och twitterfejderna ut på tidningssidorna och sajterna. En tidning kan ha tio olika skribenter som alla kommenterar det som senaste dagen har skett i deras twitterflöde.

Nog är det viktigt att ta avstånd från nazismen. Men hur många krönikor behövs? Vart tog kulturen vägen? Litteraturen, de tankvärda essäerna, konsten? Och var tog samtalet där åsikter bryts mot varandra i en sofistikerad form vägen? Den kultur som skulle kunna vara en motvikt till populismen, nazismen, vulgariteten, polariteten, förfallet.

Så kommer det en undersökning som visar att medborgarnas förtroende för hur medierna rapporterar om invandringen är låg. Förtroendet för hur medierna bevakar andra områden är fortsatt hög.

Det ska också debatteras. Det är bra att syna sig själv men nu börjar man leta i journalisternas agerande för flera år sedan! Flera journalister går ut och berättar om hur de har duckat för att skriva om negativa aspekter av invandringen och om Sverigedemokraterna. Eller hur deras

chefer och kolleger sagt åt dem att inte skriva om det. Precis så som jag upplevde det. För sju år sedan. Debattörerna menar att det är på grund av duckandet som förtroendet har sjunkit. För de letar efter fel hos sig själva. Jag tycker att det var ett stort problem för journalistiken, då. Men förtroendet för hur invandringen har bevakats har varit lågt länge. Det är inte något nytt att journalistiken ifrågasätts om hur den bevakar migrationen. Många har länge påstått att medierna mörkar om invandringen, även när det inte har stämt. Och om journalistiken var feg tidigare så är den det inte nu.

En mediechef tar nu utrymme i medierna för att berätta om sin kränkhet över att ha blivit påhoppad av kulturjournalister på twitter för flera år sedan. Det är futtigt. Och navelskådande.

Från högerpopulisterna fortsätter det konstanta mullret riktat mot oss i den så hatade eliten – vi kallas ”intelligenssnobbar”, ”objektivitetsfanatiker”, ”godhetsapostlar” och klassikern ”kulturberikare”. I Danmark har begreppet politiskt korrekt bytts ut mot ”anständig”. I USA skriker anhängare till Trump att Hillary Clinton ska hängas.

MED TANKE PÅ det massiva kampanjandet med den amerikanska presidenten i spetsen enbart med syfte att misskreditera medierna är det rent ut sagt konstigt att främst leta problem hos fega svenska journalister i början av 2010-talet.

Tiden har rusat iväg. Pendeln har slagit över åt andra hållet. Medierna rapporterar massor om invandringen och enligt forskningen så är det främst de negativa aspekterna som får uppmärksamhet. Det rapporteras så mycket att all annan rapportering som borde finnas i våra medier får stå på undantag – det om skolan, sjukvården och miljön. De negativa aspekterna av migrationen har de senaste två åren fått stort genomslag

i medierna. Om det fanns en feghet tidigare har den bytts ut mot opportunism, ett tag blev varje osämja på en flyktinförläggning en rubrik.

Samtidigt har kultursidorna blivit twitters förlängda arm. I stället för som andra människor vid behov utveckla sina resonemang på en egen blogg använder skribenterna spaltcentimetrar och hyperlänkar till krönikor där en kulturskribent på en tidning går i svaromål mot en ledarskribent på en annan.

För att återigen citera Anders Mildner: Det är samhällsdebatt som underhållningsväld – såväl på SVT Debatt som på kultursidorna.

NU LÄSER ALLA Niklas Orrenius. Han rekryterades först till Expressen och sedan till Dagens Nyheter. Där får han berätta om det som sker. Och göra avslöjanden, som det om romregistret. Och när det skrivs i Stockholmstidningarna så sprids informationen över hela landet.

Den enda gången som fokus flyttas från Stockholm är när kulturskribenterna flyttar vidare till Göteborg för Bokmässan. När 500 nazister marscherade i Falun den 1 maj skrev inte kulturjournalisterna lika många krönikor.

Det är min övertygelse att om medierna vill få ett bättre förtroende hos läsarna så ska det inte produceras lika många krönikor om ämnen som journalisterna själva är engagerade i. Som journalist måste man gå utanför sig själv och intressera sig även för andra delar av samhället än det man själv är berörd av. Däri ligger utmaningen.

Bild sidan 3: Janusz Gawron/Free-Images

Bild: sidan 5: Gage Skadmore/Wikimedia (CC BY-SA 2.0)

Mer information om Creative Commonslicenserna: creativecommons.org

De svarta skatorna vaktar på Dafne

Helga Henschen (1917–2002) var konstnär, författare, engagerad socialdemokrat och fredsaktivist. Sedan 2004 har hon sitt eget litterära sällskap, Helga Henschens Vänner. I år, hundra år sedan hon föddes, uppmärksammas hon på en rad sätt, bland annat med en nyskriven biografi av Birgitta Holm. Ami Lönnroth träffade författaren för en intervju.

"NU DANSAR DEN iväg genom cyberrymden för att tryckas, kanske världens första mythobiografi."

Så skrev litteraturprofessorn Birgitta Holm glad och lättad en dag i slutet av augusti på sin facebooksida. Hon hade just skickat iväg manuset till sin biografi om Helga Henschen som hon jobbat hårt med i två år.

Jag träffar Birgitta Holm hemma i hennes lägenhet på Söder där hon pustar ut efter denna senaste kraftanstängning i raden av spännande författarbiografier hon publicerat genom åren.

– Ordet mythobiografi kom till mig några dagar efter jul när jag låg inlagd på sjukhus och behandlades med kortison för en åkomma. Jag kom att tänka på författaren Gösta Oswald som jag tidigare skrivit om. Han såg sig själv i ljuset av stora romaner och berättelser. Då, i den speciella vakna sömnlöshet som kortisonet ger, slog det mig att Helga Henschen inbjuder till att knyta hennes väg, hennes kamp och strävan till

sagor och berättelser. Törnrosa och Dafne tänker jag framförallt på. Jag insåg plötsligt att mitt nästan färdiga manus gav stoff till vad jag nu kallar en mythobiografi.

– När jag började mitt arbete med biografen gick jag först väldigt traditionellt tillväga – läste dagböcker och korrespondens – bland annat en intensiv brevväxling med mamman Signe. Jag skrev en levnadsberättelse med tonvikt på konstuttrycken. Men då kom en irritation som ställde sig i vägen.

– Det var lätt att irriteras på Helgas flamsighet och naivitet. Också på det faktum att hon var så superprivilegierad med sin överklassuppväxt och på hennes behandling av sin dotter Rebecca. Jag hade svårt att acceptera att ungen skulle ha det så svårt. Helga Henschen klarade helt enkelt inte av sitt föräldraskap, hon var inkapabel så det skriker om det. Och det var Rebeccas pappa Peter Weiss också. De var inte purunga. Båda var 27 år när Rebecca föddes.

Av Ami Lönnroth
Journalist och författare
Ordförande Wendelas Vänner

Fontänen "Dafne" av Helga Henschen står i Lunagallerian i Södertälje och invigdes 1978.

– Skatorna representerar det svart-vita, de talar om att Helgas Dafne blundar för något. Dessa budskap sipprar fram i sprickorna. Men hon ser det inte själv, säger Birgitta Holm.

Bilden på Birgitta Holm är tagen av Caroline Andersson, bilderna på Dafnefontänen av Maria Holmerin Nord och bilden på Ami Lönnroth är tagen av Birger Sventeson.

– Jag märkte att jag blev moraliserande och mäsrande och hade tråkigt själv, konstaterar Birgitta Holm som vid det laget hade hållit på med manuset i ett och ett halvt år. Det var i det läget hon hamnade på sjukhus några dagar och fick närmast en uppenbarelse i kortisonruset.

– Plötsligt såg jag en bild av Helga och hennes livsväg komma till liv. Det var bråttom. Jag lade undan allt jag dittills skrivit och började om från början med ett helt annat grundsynsätt. Där hade jag stor hjälp av litteraturvetaren Stina Hammar och hennes tolkningar av författarskap i ljuset av dröm, myt och saga. Särskilt hennes två tankekällor, de begrepp hon använt sig av de senaste två decennierna. Den abstraherande och den sinnliga tankekällan. Alltså dels det intellektuella och analytiska, dels det konkreta, sinnliga sättet att se och uppfatta.

– **I PROLOGEN GÅR** jag in i det kapitel i Helgas självbiografiska ”Vägen till Rebella” som heter Alms trädgård och visar det dubbelseende som jag fick och som Helga också rätt omedvetet har utan att närmare reflektera. Det är en trädgård som jag också har lekt i. En idyll på ytan men där djupa konflikter ryms. Det blev som i Edens lustgård där en ny Rebella, en ny Eva föds. Historiens första Rebella är ju Eva i paradiset.

– Med det dubbelseendet handlar det för mig som författare inte längre om att utreda och klämma in allt material i en konventionell biografi utan att följa en väg där man ser

Dafne i litet format, en terrakottaskulptur utförd redan 1947.
Bild: Laila Nygren

Helga arbeta med båda tankekällorna och som jag hanterar med båda tankekällorna, både intellektet och sinnligheten.

”Ibland i drömmen är jag tillbaka i Alms trädgård. Jag rullar mig i något grönt och fuktigt och lummigt – en livmodergrotta av grönska. Då öppnas ett fönster och ett varnande finger sticks ut: ’Inga främmande barn får leka i trädgården!’” (Citat ur Alms trädgård i Vägen till Rebella).

– Du kan inte vara moralist om du använder Stina Hammars synsätt och tankevärld. Det är en existentiell insikt. Moraliserandet kommer när du ser det utifrån. Medan det blir spännande – både unikt och allmängiltigt – när du på det här sättet följer

en väg. Då måste man också satsa sin egen sensibilitet. En viktig konsekvens av det är att man också ser sprickorna i de konstnärliga uttrycken. De säger en sak men det finns också läckage, en annan berättelse som sipprar ut.

– Paradexemplet är Dafnefontänen, Helga Henschens frodiga keramikskulptur, som står i Lunagallerian i Södertälje. Hon står där prunkande och magnifik i blommor och grönska med sina fyra kvinnoansikten. När jag står och tittar på den så blir till slut det enda jag ser dessa svart-vita skator som omger varje ansikte. De sitter och vaktar på henne, hon är som kringgådd, det är något som inte släpps fram.

Helga har följts av Dafnegestalten ända sedan 1940-talet. Dafne i Södertälje invigdes 1978 och fick stor uppmärksamhet. Men varje gång Helga yttrar sig i intervjuer är det bara den förvandlade Dafne hon talar om, alltså den fast rotade kvinnan. Enligt myten har Dafne förvandlats till ett träd från att ha varit otämjbar, rörlig och på språng. Mytens frihetslängtan ser vi inget av i skulpturen. Skatorna anger för mig att något har trängts bort, är förrått. Kvinnan blir ett med växtligheten, ett med naturen, fast rotad. Men läser man Ovidius så handlar större delen av berättelsen om den frihetstörstan hos Dafne.

– Vad jag ser är tendensen att vända bort blicken, att inte gå in i det hotfulla eller komplicerade. Skatorna representerar det svart-vita, de talar om att Helgas Dafne blundar för något. Dessa budskap sipprar fram i sprickorna. Men hon ser det inte själv. Hon går inte in i det smärtsamma.

Hon berättar ju om en del smärtsamt, bland annat i boken "Åren med Peter" och i "Vägen till Rebella" får man klart för sig hur lite hon ändå känt sig tagen på allvar av sin familj och hur mötet med socialdemokratien blir en hemkomst. Kan det inte ha varit ett smärtsamt brott med hennes tidigare liv?

"Inte förrän jag kom in i arbetarrörelsen blev jag tagen på allvar. Det var en enorm upplevelse." (Ur *Vägen till Rebella*)

– Visst exploderar hon i glädje över sin nya hemvist i arbetarrörelsen och visst får hennes skapande

en annan riktning. Men det är ändå så att hon aldrig utsätter sig. Peter Weiss säger en gång till henne att hon är "ignorant och oallvarlig". Och tillägger: "Om inte livet skakar om dig, kommer du för alltid bli i dina egna kretsar". Det ligger något i det. Hon hittar ett nytt hem i arbetarrörelsen och visst får hon en plattform för sitt engagemang och sin kamp. Men hon utsätter sig inte. Här blir hon Konstnären och kan alltid bara bejakas. Och familjen protesterar inte alls. Det innebär ingen brytning med släkten.

Kanske var det då värre för den allt annat än religiösa släkten när hon började tro på Gud och lät döpa sig?

– Men hon var religiös redan som barn och de hann vänja sig: "Helga, du är så barnslig". I dagböckerna ser man hur intensivt hon tror på Gud. Han är med henne och hjälper henne på latinskrivningarna. Och hela tiden säger hon till Gud: "Varför får jag inte tro? De säger att det bara är barnsagor, att du inte finns." Jag tror verkligen hon var genuint troende. Det var hennes egen nisch som ingen annan i släkten gjorde anspråk på.

Vad trodde då hennes föräldrar Folke och Signe på – om man ska använda ordet "tro"?

– Folke, patologiprofessorn, trodde på vetenskapen, den förklarade allt. Och Signe hade Ellen Keys könskrälek bokstavligen som en religion. Människa blev man först i mötet med en partner av det andra könet. Det är nästan osannolikt hur hon håller fast vid det. Hon och Folke

skiljs när Helga är 13 år och Signe gifter aldrig om sig. Men i 40 år älskar hon den tyske hjärnforskaren Oskar Vogt, trånar efter honom och vistas halvårsvis i hans och hustruns hem.

"Hon älskade" står det ju på Signes gravsten och det hette också biografen om henne, skriven av barnbarnet Helena Henschen. Hur förhöll sig Helga till moderns kärleksreligion?

– Signes generation kallades ibland för Ellen Keys barn, de som skulle realisera denna lära i sina liv. Frågan jag ställer mig är: hur går det för Ellen Keys barnbarn? Mitt svar är att Helga är ett lysande exempel på ett ogenomskådat men livslångt avståndstagande från att låta sig uppslukas av könskräleken.

– Den unga Helga är extrem i att ta avstånd från kvinnan och kyssandet och slaskandet med karlar: "Usch jag ska aldrig älska en man". Och när hon är 25 år har hon ännu inte legat med någon. Signe skriver i sin dagbok: "Helga säger att man kan ju aldrig älska en man så mycket som man älskar sin mamma."

– Helga är så känslig för om Signe berör sexualitet, den enda öppna konflikt med mamman hon redogör för. Samtidigt är Signe och Helga de i familjen som står närmast varandra i ett väldigt symbiotiskt och ouppklarat förhållande. Helga är helt enkelt otillräckligt avskild från Signe och det går inte att avskilja sig från henne. För Signe ägnar sitt inre liv åt att tråna efter Oskar. Och är därför på ett sätt frånvarande hela tiden.

Helga var ju en ganska androgyn gestalt. Hon kanske inte var så intresserad av sex?

– Jo, men i dagböckerna finner man en Helga som kan brinna av åtrå. Det gör hon när det gäller konstnärskompisen Pirre som hon har ett förhållande med samtidigt med Peter när alla tre är elever på Mejan. Och hon var enormt attraktiv. Hon hade charmen och vitaliteten. Tala om att vara uppvaktad. Men. Flyktmotivet finns där hela tiden. Genom att hon samtidigt hade både Pirre och Peter kunde hon fly från båda och ha total kontroll.

För att återgå till dubbelheten, ambivalensen i Helgas konstnärskap, hur påverkas den av detta uppklarade förhållande till Signe?

– Jag hittade en liten sagobok som Helga skrev och illustrerade när hon var åtta år. De sagorna är så fasansfulla. Särskilt den som heter "Trollmor". När du läser den så förstår du att här finns ett modersförhållande som måste beaktas. Helga öppnar avgrunder som är djupa. Men aldrig blickar hon själv ned i dem med det seende ögat. Hela livet ligger de där omedvetet i Helgas skapande. Hon skyggar för inblickar i sig själv. Peter säger till henne att hon behöver gå i terapi och får henne att börja i psykoanalys. Det tar slut egentligen innan det börjat.

– Hela livet har hon ett maniskt upprätthållt positivt seende i sitt konstnärskap. Samtidigt som hennes pratbubblor kan vara så ömma och underfundiga och sammansatta. Men de tillhör masskommunikationen och recenseras inte. De flesta recenser som ser och tar emot vad hon skapar av skulpturer; utsmyckningar (till exempel Tensta tunnelbanestation) , målningar och teckningar är

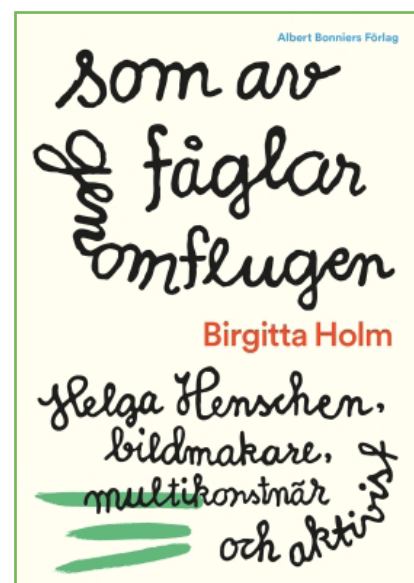
charmade, bejakar hennes lekfullhet och folkloristiska drag. Men det görs aldrig några djupa analyser av hennes konst. Vissa recensenter tycker den stannar vid det vitsiga och att det ibland kan bli nästan skärande ytligt. Men de flesta blir nog bara lite glada.

– Hennes pratbubblor, för att återgå till dem, är däremot underfundiga och tänkvärda på ett existentiellt plan, utan att hon är ett dugg pretentiös. Där visar hon en klokskap som inte syns i hennes övriga konst. Hon lyckas också här i en på den tiden massivt manlig genre.

Hur vill du karakterisera ditt eget förhållande till Helga efter de här två åren?

– Jag är van att nästan bäras av hängivenhet till de författare jag skriver biografier om. Det har varit intressant att inte vara buren av en självklar hängivenhet till Helga och hennes verk. Kanske har det rentav varit till hjälp. Det är en så oerhört viktig grej för mig att förstå. Och nu tycker jag att jag förstår henne. Det blev tydligt när den osynliga figuren så småningom trädde fram, genom sprickorna, ur allt det mörka som förträngts.

– Den osynliga figuren som också var Helga bakom det tillämpat glada.

Birgitta Holm: "Som av fåglar genomflugen. Helga Henschen, bildmakare, multikonstnär och aktivist". Bonniers 2017

"Hela Helga Henschen" är en retrospektiv jubileumsutställning på Thielska galleriet i Stockholm. Där visas målningar, skulpturer, affischer och politiska teckningar. Utställningen öppnade den 14 oktober och pågår till den 21 januari 2018. I samband med vernissagen var det också release för Birgitta Holms biografi.

Hampe Faustmans grav utnämnd till kulturgrav

I slutet av augusti berättade både Sveriges Radio och Dagens Nyheter att Hampe Faustmans grav på Skogskyrkogården blivit utnämnd till kulturgrav.

HAMPE, SOM VAR barnbarnsbarn till Wendela Hebbe, var skådespelare och filmregissör och gick bort 1961.

I samma grav vilar även hans mamma Mollie Faustman, konstnär, författare och kåsör. Hon var dotter till Edward Faustman, Wendelas och Lars Johan Hiertas kärleksbarn. Mollie dog 1966, fem år efter sin son Hampe.

Att Hampes grav räddades berodde på ett "inspel från allmänheten" berättade Mats Larsson, direktör för Kyrkogårdsförvaltningen i Stockholm, i radioprogrammet Nordegren & Epstein den 17 augusti.

Kulturgravar är gravar som är av allmänintresse för att en prominent person känd för sina gärningar ligger begravd där. De kan också vara gravar som anses unika för sin utformning eller sitt läge. Hur de väljs ut regleras i lag och avgörs av Länsstyrelsen.

Kulturgravarna vårdas av det allmänna. Cirka fem till tio procent av gravarna i Stockholm räddas på detta sätt för eftervärlden. Detta är gravar som annars skulle återgå till Kyrkogårdsförvaltningen, eftersom inga anhöriga längre visar intresse. Gravarna i Stockholm upplåts inte längre som förr på "evig tid" utan på 25 år

med möjlighet till förlängning i 15 år så länge anhöriga kan spåras och är villiga att betala för gravplatsen och sköta den. Behovet av gravplatser är stort i storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö, där inflyttningen under en lång tid varit stor, förklarar Mats Larsson.

Wendela Hebbe själv vilar ju tillsammans med sin dotter Signe på Norra begravningsplatsen i Stockholm. Deras grav är så gammal att den är upplåten på evig tid, vilket innebär att den inte behöver utses till kulturgrav, den bevaras ändå av Kyrkogårdsförvaltningen. Föreningen Wendelas Vänner har skötselavtalet.

LOTTI WALTHER Text och bild

Vill du ta en närmare titt på Hampes, Mollies, Wendelas och Signes gravar? Det finns flera sätt.

Vill du promenera på egen hand kan du hitta den grav du är intresserad av via webbplatsen www.svenskagravar.se

Vill du delta i en allmän visning ordnas sådana varje vecka under maj-oktober på Skogskyrkogården. Mer info: skogskyrkogarden.stockholm.se

Det finns även möjlighet att boka egna visningar. Papperskarta finns vid Grind 3 på Norra begravningsplatsen respektive stora entrén till Skogskyrkogården. QR-kod finns vid vissa särskilt intressanta gravar.

Stockholms stadsmuseum ordnar temavisningar året runt, mer info: stadsmuseet.stockholm.se/kalendarium

Varm prisceremoni

En glad och solig söndag i september var det dags för årets Wendelaprisceremoni.

MEDIEVETERANEN Christina Jutterström hade inbjudits att dela ut diplomerna och höll sedan ett starkt och välformulerat tal till pristagarna.

Det blev en både högtidlig och vänligt varm ceremoni med åtföljande samtal med pristagarna. Ett samtal som visade hur starkt och uthålligt de fem prisade reportrarna tagit sig an sina uppdrag att skildra asylsökande familjers strapatsrika flykt med efterföljande ovissa tillvaro i Sverige.

De två reportageteam som i år delade de 50 000 priskronorna var Jonas Fröberg och Malin Hoelstad från Svenska Dagbladet samt Matilda Nyberg, Malin Roos och Diamant Salihu på Expressen.

Juryn har bestått av Ami Lönnroth (juryns ordförande), Kersti Forsberg (FOJO), samt journalisterna Mattias Göransson, Kristina Mattsson, Åke Pettersson och Kerstin Vinterhed.

Länkar till reportagen finns på vår webbplats www.wendela.se. Välj "Wendelapriset" i menyn.

Christina Jutterström efter samtalet med pristagarna: "Så många kloka tankar, erfarenheter, så viktig ny kunskap var det länge sen jag fick när det gäller flyktingar och flyktingfrågor." Foto: Birger Svanteson

Glada Wendelapristagare: Från vänster Malin Hoelstad och Jonas Fröberg, Svenska Dagbladet, samt Matilda Nyberg, Malin Roos och Diamant Salihu, Expressen. Foto: Birger Svanteson

Från Raqqa till Borås

Jonas Fröberg och Malin Hoelstad fick sammanlagt 25 000 kronor för sin reportageserie i Svenska Dagbladet "Från Raqqa till Borås", där de lågmält och engagerat följer några flyktingfamiljers situation från räddningen ur Medelhavet till vardagen i väntan på asyl.

JURYNs MOTIVERING:

"Från Raqqa till Borås är ett mycket välskrivet och drabbande reportage som med sin närvaro, detaljrikedom och bilddokumentation skiljer sig från mycket annat som skrivits om flyktingar. Det visar tydligt hur flyktingmottagandet är vår tids viktigaste samhällsfråga."

Asylrapporten

Matilda Nyberg, Malin Roos och Diamant Salihu fick sammanlagt 25 000 kronor för reportageserien "Asylrapporten" i Expressen där de med grundligt intervjuarbete under lång tid givit en bild av flyktingsituationen i Sverige från Ystad i söder till Vittangi i norr.

JURYNs MOTIVERING:

"Med utgångspunkt i tung research, där journalisterna bakom Asylrapporten ställt frågor till 1 691 personer på 20 asylboenden, förmår reportageteamet fånga läsaren i ett stort antal komplicerade frågor. Det är trauma och stress, en olidlig väntan men också ljusglimtar i vardagen."

FYLL PÅ WENDELAFONDEN!

Wendelapriset delades i år ut för tionde gången och därmed har Wendelas Vänner premierat framstående socialreportage med sammanlagt en halv miljon kronor sedan priset hade premiär i samband med Wendela Hebbes 200-årsjubileum 2008.

Sedan två år samverkar vi administrativt med Medieinstitutet Fojo, en del av Linnéuniversitetet.

Nu behöver vi fylla på Wendelafonden och vänder oss nu till alla som har ett intresse av att fortsatt läsa bra, sakliga, upplysande och inte sällan upprörande reportage om sociala förhållanden både i och utanför Sverige. Det är det berättande skrivna reportaget vi vill premiera, det som en gång i mitten på 1800-talet introducerades i svensk press av Wendela Hebbe. Hon var Sveriges första kvinnliga reporter och anställd på Aftonbladet.

Alla bidrag är välkomna, stora som små. Skicka till bankgiro 362-0879 eller swisha till 1230068593 Ange Wendelafonden och glöm inte eget namn!

Foto: Marcelo Moura/Freeimages

Förälskelse, förnedring och underordning

"DOFTEN AV EN man", Agneta Pleijels självbiografiska roman som gavs ut i våras, drabbade mig starkare än någon självbiografisk text någonsin har gjort. För mig som är generationskamrat med författaren, född samma år och till och med samma månad, var det som om alla års undanträngda tankar och känslor nu fick komma ut i dagens ljus och erkännas. Känslor av skam och skuld, av längtan efter både frihet och närhet och priset man fick betala för det. Så var det att vara tjugo år och kvinna i 60-talets början.

"Inget ville lyckas för mig, inget som hade med kärlek att göra", skriver Agneta Pleijel och berättar om förälskelse, förnedring och underordning i den ena relationen efter den andra. Det som blir tydligt, om än inte utsagt, är att 60-talets omtalade sexuella frigörelse så helt var på manliga villkor.

För kvar i kvinnorollen var ansvar och omsorg om alla närstående, kra-

ven på att vara snäll och tjänstvillig flicka, i synnerhet för en äldsta dotter som Agneta som tog med sig tillagsinställningen ut i vuxenlivet. Som jag känner igen mig!

Om en intellektuell kvinnas plågsamma och till slut framgångsrika frigörelseprocess handlar denna bok. Om frigörelse från både barndomsprägling och auktoriteter inom universitets- och medievärld, om intellektuell självständighet och samtidigt andligt sökande efter något större, en för de vetenskapstroende i den akademiska världen mycket dubiös utforskning av verkligheten.

AMI LÖNNROTH

Agneta Pleijel kommer till Södertälje den 5 november för ett samtalsprogram på Oktoberteatern inom ramen för Elises salong i samarbete med Wendelas Vänner. Se mer på programsidan.

Kerstin Holmerin till minne

Det starkaste bandet har brustit. Hon, som på min blogg har hetat Lilla Mamsen, finns inte mer. Det som återstår för mig just nu är att ge henne tillbaka sitt namn och sitt sammanhang.

I somras avled vår förra styrelseledamot och kassör, Kerstin Holmerin, för många Södertäljebor starkt förknippad med Wendela Hebbes Hus. För där fanns hon på plats i vår museibutik flera dagar i veckan alltifrån invigningen av huset 1998 och fram till för bara några år sen när hälsan sviktade.

En strid ström av damer kom till museibutiken för att få en pratstund och byta böcker i bokcirkeln som Kerstin skötte och alltsomoftast guidade hon besökare i vårt museum.

Kerstins dotter Maria Holmerin Nord, frilansande kommunikatör och textilkonstnär, skrev efter Kerstins död en så fin berättelse om sin mamma på sin blogg att vi bad att få publicera den här. Maria gick med på det.

Vi kan också berätta att vi nu upprättar en holmerinsk "successionsordning" i och med att den nya layouten av Wendela Avisan från och med detta nummer är just Maria Holmerin Nord. Välkommen Maria!

AMI LÖNNROTH

KERSTIN MARIA Holmerin föddes i Södertälje 1926, näst yngst i en syskonskara på sju.

Familjen bodde i en villa i Blombacka med mamma Elna och pappa Ernst. Runt omkring fanns farmor, farfar, faster Hjördis, faster Sylvia (som egentligen var mammas halvsyster), mormor, moster Dora och morbror Georg.

Det var en trygg värld.

Kerstin började arbeta när hon var 16 år, först som rektorssekreterare och sedan som ansvarig för administrationen på Södertälje bokföringsbyrå. Hon gick i pension 1992 efter nästan 38 års anställning. "Vår mesta medarbetare" och "obrottslig lojalitet", står det bland annat på diplommet, som hon fick av sin arbetsgivare.

1953 gifte hon sig med Karl-Erik Jonsson. Han hade flyttat till Södertälje i slutet av 40-talet och de träffades i Kanotföreningen Kanotisterna.

Karl-Erik var Kerstins stora kärlek. De fick bara 15 år tillsammans som gifta, men kärleken bleknade inte under de nästan 50 år hon var änka.

Jag föddes 1962, ett efterlängtat barn.

Kerstin blev ensam med mig 1968. Hon byggde upp ett nytt liv för oss i en lägenhet högst upp på Torekällgatan. Hon tog körkort och köpte bil. Hon ställde upp för mig i vått och torrt, allt jag ville göra försökte hon göra möjligt.

Hemma hos oss trivdes mina kompisar. Jag å andra sidan, lärde känna Kerstins arbetskamrater, tjejkompisarna i Kanotföreningens damsektion, andra vänner och föreningsbekanta. Jag var ju nästan alltid med.

Mostrar, morbröder och kusiner ställde upp om det behövdes. Jag var välkommen överallt.

När bokföringsbyrån började med Rikskuponger snålade Kerstin i veckorna, så att vi kunde gå och äta söndagmiddag i Brassieriet på Hotell Skogshöjd eller kanske, vid något extra festligt tillfälle, smörgåsbord på Operakällaren.

Hon tog med mig på konserter och teaterföreställningar. Vi reste utomlands på charterresa och bilseminestrade i Sverige, ofta med hennes bästa väninna Agneta (som också var min extramamma).

NÄR JAG VILLE byta till hennes flicknamn Holmerin så gjorde hon det möjligt genom att också byta.

1982 flyttade jag hemifrån för att studera på högskola. Kerstin flyttade till en tvåa på Tappgatan.

Kerstin älskade sin lägenhet. Här höll hon hov, fixade fika, afternoon tea, middagar och föreningsmöten.

På väggen i hallen satt diplommet från Södertälje bokföringsbyrå tillsammans med Bibliotekets Vänners pris från 1997 och ett särtryck ur Wendela Avisan med en fin bild på henne och Ann-Marie Koch. De var i många år parhästar vid föreningens olika arrangemang.

Engagemang i Föreningen Norden sedan ungdomstiden, i Scouterna tack vare mig, i Bibliotekets vänner som allmänt kulturintresserad. När Kerstin gick i pension var hon först engagerad i föreningsbokhandeln Mediett, sedan i Wendelas Vänner, där hon till sin egen förvåning och stolthet blev en uppskattad guide.

Kerstin städade och skötte ekonomi, lagade mat på scoutläger och bakade till programsöndagarna i Wendela Hebbes hus.

Hon reste inom och utom Sverige med goda vänner. Vänkretsen utvidgades och förnyades genom alla år.

Kerstin var väldigt nöjd med mitt val av svärson, och när Knallhattarna, det vill säga dottersönerna, kom, visste glädjen inga gränser. Hon blev en i hög grad vardagsnärvarande mormor. Hon hämtade på dagis en dag i veckan, gräddade pannkakor, ritade traktorer och bytte videofilm på beställning.

Kerstin var mycket mån om sin självständighet och ville absolut inte vara en black om foten för mig. Kanske var hon lite för duktig på att hålla masken, inombords fanns en

häftig ängslighet som understundom bröt igenom.

Ålderdomen tog sin början med en blodförgiftning runt årsskiftet 2012-2013. Kerstin återhämtade sig, men orken blev aldrig riktigt densamma. Hon orkade inte hålla i gång sin medicinering för åldersdiabetes och grön starr med komplikationer som följde.

En av dessa komplikationer var en sårig tå, som hösten 2015 ledde till kallbrand och benröta. Smärtorna var fasansfulla hela vintern 2016 innan

Kerstin Holmerin (till vänster) och dottern Maria. En gång om året firades alla familjens namnsdagar med fika på Kakslottet i Taxinge. Bilden är från 2012. Bild: Kurt Nord

amputationen äntligen genomfördes i mars 2016.

Då var Kerstin en bruten människa, chockskadad, traumatiserad. Hon hämtade sig aldrig riktigt, även om benet läkte fint och rullstolen inte var så främmande som man skulle kunna tro.

SITT SISTA ÅR bodde Kerstin på Oxbackshemmet i centrala Södertälje. Gradvis blev även den andra foten sämre. Till sist blev det tal om att amputera även den.

Kerstin vägrade. Även om hon i stort hade dragit sig tillbaka in i sin privata värld och slutat tala så gjorde hon klart för oss alla att nu fick det vara nog. Hon slutade ta emot sina mediciner och slutade äta.

Fem dagar innan hon gick bort satt jag på hennes sängkant och vi pratade för sista gången. Bland annat sa hon: "Nu springer jag. Vi ses nån gång. Hej så länge". Och jag svarade precis som jag avslutat så många telefonsamtal genom åren: "Vi ses. Puss puss".

Mitt på dagen lördag den 8 juli blev hon fri.

Enligt en gammal scoutvisdom får det bara finnas en sak kvar när man lämnar en lägerplats: Tacksamhet. Så är det förhoppningsvis även när en människa dör. I mitt fall kan jag säga alldeles säkert att det är så. I sorgens och tomhetens mörker lyser tacksamheten som en ljusstark och vägledande stjärna.

MARIA HOLMERIN NORD

En plugg i Hebbevillan 1996

JAG GICK TILL systemet en fredag eftermiddag vid tretiden för att som vanligt köpa hem en box Lindeman och glädja hustru Ami och mig själv.

Naturligtvis valde jag byggjobbarkön. Framför mig stod en man i 40-50-årsåldern. Han hade just börjat rada upp sina burkar på disken när jag plötsligt hörde hans röst utan en blick på mig.

– Hur är det på Hebbevillan?

– Bra, sa jag. Hur vet du att jag har med den att göra?

– Det är klart jag gör. Jag jobbade där i två år och du var någon slags ägare.

– Det måste ha varit på 90-talet när vi byggde upp Hebbevillan på nytt som ett arbetsmarknadsprojekt. Kommer du ihåg det?

– Det är klart jag gör. Vilken fin utbildning vi fick och trevliga kompisar på köpet.

Vi dividerade en stund om namn som vi kom ihåg. Så småningom kom några fram ur minnet, främst Leif och Sverker. Leif Lindholm var urstockholmaren, då arbetsledare för ett utbildningslag, med humor och kunskaper i övermått. Sverker Silberg, grundare av Ebbalunds Hantverksskola, var den som fick ansvar för första byggetappen.

Vi höll på att passera kassan ivrigt

En bild från föreningsarkivet: Jan Granberg, som ledde den andra byggetappen av Hebbevillan, undervisar. Leif Lindholm, mycket populär arbetsledare med flera lyssnar. Bild: Per Eric Mattsson

pratande. Expediten hade kunnat skriva in vilka belopp som helst utan att vi märkt något, i varje fall inte jag.

– Då skall jag berätta en sak för dig som du inte vet.

– Det kan inte vara möjligt, sa jag.

– Har du hört talas om pluggen i Hebbevillan.

– Nej aldrig. Berätta!

– Jag har rätt bråttom, kompisarna väntar. Men när vi höll på med nedersta bjälklaget med 1700-tals-

virket gjorde vi ett stort plugghål i västra gaveln mot Sorbonhuset.

– Vad gjorde ni med det?

– Stoppade i diverse saker.

Fotografier till exempel.

Vi hade betalat och samlade ihop våra burkar och boxar och kort.

– Nu går jag. Hej då.

– Vad heter du?

Han sa ett namn, Leif kanske, jag minns inte, och gick.

PER ERIC MATTSSON

En hälsning från San Michele

"MITT HEM SKA vara öppet för sol och vind och havets röster – liksom ett grekiskt tempel – och ljus, ljus, ljus överallt".

Så skrev den legendariske läkaren Axel Munthe när han en gång lät bygga sin underbara villa San Michele på Capri, nu sedan snart sjuttio år ett vallfarts- och turistmål för människor från alla världens hörn. Har man tur och tillhör någon av kategorierna forskare, konstnär, författare eller journalist kan man till och med få komma och bo på San Michele för att skriva och arbeta. Den turen har jag och min man haft flera gånger.

I september var vi där igen efter många år, nu som turister, och vandrade i museet och den paradisiska trädgården. Missade förstås inte att lägga handen på den outgrundliga sfinxen som blickar ut över Neapelgolven. Gör man det lovas man förr eller senare återvända till Capri. Som vi nu gjorde för femte gången.

Snart tillträder journalisten Kristina Kappelin som chef för verksamheten. Mer om villan, verksamheten och Munthes berömda "Boken om San Michele" går att läsa på nätet: villasanmichele.eu

AMI LÖNNROTH Text och bild

Nya litterära skyltar uppsatta med utlovad fortsättning

FÖR DET litteraturintresserade Södertälje var lördagen den 9 september en viktig dag. Då invigdes Södertäljes ” första litterära skyltar” med förnämlig sång och musik och tal av Kultur- och fritidsnämndens ordförande Anna Bohman.

Sven Delblanc, med sina rötter i Södertälje, fick en skylt på Olof Palmes Plats vid Maren och Göran Rosenberg, själv närvarande vid invigningen, fick en tavla som är placerad vid Östra brofästet med utmärkt utsikt över kanalen mot Görans barndomsnejder i Södertälje Södra. Du stöter på tavlan på cykel- och vandringsvägen utmed kanalen mot Östertälje.

Årets skyltar var dock inte först. I Vänortsparken invid Hebbevillan står en något gränad skylt med följande författarcitat av Josef Kjellgren, fiskarson från Mörkö, en av de ”Fem unga” på 1930-talet och också en av de kända Syrentorparförfattarna:

”Just då hände ett underverk. Södertälje stads gatlyktor tändes för kvällen. Den ena ljuspunkten efter den andra flammade upp och till sist gnistrade hela staden i en slöja av ljus. Jag satt på akterlådan och darrade av upphetsning inför den otroliga prakt som rullades upp inför mina ögon. Aldrig senare har jag upplevt samma skönhetsrus som den kvällen i barndomens tid då Södertälje lykttändare gick och trollade fram ljus med sin långa märkliga stav.”

Så mindes han en resa i femårs-åldern från hemmet på Mörkö till fiskehamnen vid Maren.

Vid invigningen av ”Södertäljes första litterära tavlor” hade denna fina lilla tavla med Josef Kjellgren glömts bort. Det är lätt att glömma här i världen och minnet är kort. Kanske kan Josef Kjellgren nu få upprättelse och inordnas i raden av kommande tavlor.

PER ERIC MATTSSON

Södertäljeföreningar kultur-nätverkar

KULTURNÄTVERKET I Södertälje är ett samarbete mellan ett tjugotal kulturföreningar och andra kulturaktörer i stan som regelbundet träffas och planerar för nya gemensamma initiativ.

Föreningen ”Vårda Södertälje” har bildats som ett resultat av nätverkets diskussion om behov av ett skönhetsråd.

Kulturnätverket i samarbete med ABF utlyser en fototävling för grundskoleelever med uppgift att dokumentera en kulturhändelse och skriva en kort text. Diplom, publicering i LT, utställning och ovanskelig ära väntar vinnarna.

Starten på nätverket var ”Kulturplan Södertälje” som Kultur- och fritidsförvaltningen initierade för snart två år sen. Nu väntar vi otåligt på resultatet, vilket diskuterades den 2 oktober när Kulturhistoriska föreningen var värd för nätverksträffen med kulturchefen Staffan Jonsson som inbjuden gäst.

Nästa träff den 20 november äger rum i Wendela Hebbes Hus med stadsdirektör Rickard Sundbom som inbjuden gäst.

AMI LÖNNROTH

Göran Rosenberg och hans syster Lilian Rosenberg Roth vid den nyuppsatta skylten. Bilder: Ami Lönnroth

POSTTIDNING B

Wendelas Vänner
c/o Lönnroth Mattsson
Badhusgatan 8C
151 73 Södertälje

PROGRAM

November 2017–maj 2018

Inträde 100 kronor, medlemmar i Wendelas Vänner betalar 70 kronor. Programmen hålls, när inte annat anges, i Wendela Hebbes Hus. Kaffe och kaka ingår och serveras från 14:30. Swisha till 1230068593 eller betala in till bankgiro 362-0879 för att garanteras plats. Glöm inte namnet! Samtliga program i samarbete med ABF Södertälje/Nykvarn

DOFTEN AV EN MAN

Söndag 5 november kl. 16.00 på Oktoberteatern (obs tid och plats)

Agneta Pleijel om sin självbiografi i samtal med Ami Lönnroth, inom ramen för "Elises salong". Kampanjpris på entrébiljetten för begränsat antal av Wendelas Vänner. Först till kvarn! Se hemsidan www.wendela.se under "Aktuella program" eller ring Oktoberteatern för att boka, 08-550 370 70. Se också artikel på sidan 15!

Bild: Göran Segeholm

PAPPA KOM HEM

Söndag 19 november kl. 15.00 i Wendela Hebbes Hus

Författarträff med romandebuterande Södertäljeförfattaren Ingrid Sjökvist. Romanen "sätter fenomenet sexbrott i ett socialt sammanhang", en bok om frilansjournalisten Lena som får i uppdrag att skriva en reportagebok om en dömd pedofil och mördare.

SOM AV FÅGLAR GENOMFLUGEN

Söndag 3 december kl. 15.00 i Wendela Hebbes Hus

Författarträff med Birgitta Holm om hennes nyutkomna biografi om Helga Henschen. Se intervju på sidorna 8–12!

SVERIGE, ETT SPLITTRAT LAND

Söndag 14 januari kl. 15.00 i Wendela Hebbes Hus

Journalisten och Södertäljebon Annika Hamrud har följt utvecklingen från Sverigedemokraternas intåg i riksdagen 2010 och själv fått känna av hur hatet drabbar den som exponerar företrädarna. Läs hennes essä på sidorna 3–7.

FRÅN SKÖNSÅNG TILL DIALOG

Söndag 11 februari kl. 15.00 i Wendela Hebbes Hus

Vad kan man använda en röst till? Musikalisk salong till Signe Hebbes minne med musikern och skådespelerskan Helena Cronholm.

ETT JÄVLA SOLSKEN

Söndag 11 mars kl. 15.00 i Wendela Hebbes Hus

Författarträff med Fatima Bremmer om hennes kritikerrosade biografi om Ester Blenda Nordström. "Hon var inte så stark som hon var kaxig och hon var mer vek än aggressiv", skrevs det en gång om denna äventyrssugna reporter, som blev en kändis för hundra år sen.

FÖLJ FUCKING ORDER

Söndag 15 april kl. 15.00 i Wendela Hebbes Hus

Författarträff med Ann Törnkvist om hennes reportagebok om Södertäljenätverket, uppmärksamman långt innan den ges ut. Rättegången dominerade såväl Länsstidningens som riksmedias bevakning 2011 och 2012. Ann Törnkvist har intervjuat brottsoffer om kulturen som rådde i delar av Södertälje när det kriminella nätverket härjade som värst.

TRUMP: MILJARDERNA, MEDIERNA OCH MAKTEN

Söndag 6 maj kl. 15.00 i Wendela Hebbes Hus

Författarträff med SvD:s förra USA-korrespondent Karin Henriksson om hennes bok om Trump, den första biografien på svenska om den twittrande amerikanske presidenten. "Här skildras Trumps krokiga väg till maktens centrum och de röda trådarna i hans liv: lögner, bekräftelsebehov, hämndlystnad, skryt och pengar."

Bild: Eva Lindblad

KALLELSE TILL ÅRSMÖTE

Årsmöte i Wendelas vänner hålls onsdag den 25 april 2018 kl. 18.00. Musikalisk underhållning, förfriskningar, fri entré. Välkommen!